

Також варто зазначити, що обов'язковість у використанні зовнішніх чинників ефективності будівництва не є такою важливою, як по відношенню до внутрішніх чинників. Ігнорування підприємствами цієї вимоги може лише загальмувати темпи зростання ефективності.

У подальшому дослідженні ефективності індикативного управління будівельною організацією потрібно докладніше дослідити методику визначення рівня управлінського потенціалу та його вплив на ефективність управління.

1. *Економіка підприємства. Т. II / За ред. проф. С.Ф. Покропивного.* – К.: Вид-во “Хвиля-Прес”, 2002. – 528 с. 2. *Основы предпринимательского дела / Под ред. проф. Ю.М. Осипова, Е.Е. Смирновой.* – М.: БЕК, 1996. – 432 с. 3. *Сергеев И.В. Экономика предприятия.* – М.: Финансы и статистика, 1997. – 304 с. 4. *Клейнер Г.Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность.* – М.: Экономика, 1997. – 288 с. 5. *Шмален Г. Основы и проблемы экономики предприятия / Под ред. проф. А.Г. Поршинева.* – М.: Финансы и статистика, 1996. – 512 с. 6. *Экономика предприятия / Под ред. проф. В.Я. Горфинкеля, В.А. Швандара.* – М.: Банки и биржи, 1998. 7. *Экономика предприятия.* – Кн. 3(18) / Под ред. проф. В.М. Семенова. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1998. – 310 с. 8. *Фещур Р.В., Колодій Ю.С. Проблеми індикативного управління в будівельній галузі // Формування ринкової економіки в Україні: Наук. зб. ЛНУ імені Івана Франка. Спецвип. 13.* – С. 609–618. 9. *Програма реконструкції житлових будинків перших масових серій: Держбуд, Державний комітет інформаційної політики.* 14. *Экономика строительства / Под ред. И.С. Степанова.* – М.: Юрайт, 1997. – 416 с. 15. *Державне управління в Україні / За ред. В.Б. Авер'янова.* – К., 1999. – С. 30–50. 16. *Серков А.Ф. Индикативное планирование в сельском хозяйстве.* – М.: Информагробизнес, 2001. – С. 15–18. 17. *Кушлин В.И., Волгин Н.А. Государственное регулирование рыночной экономики.* – М.: Экономика, 2002. – С. 10–30. 18. *Головне управління статистики у Львівській області: Статистична інформація <http://stat.lviv.ua/ukr/about/index.php>.* 19. *Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту.* – Львів: Інтелект-Захід, 2003. – 352 с.

УДК 330

Є.С. Барвінська, М.М. Біль*

Національний університет “Львівська політехніка”,

*Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

РОЛЬ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗИ ЯК ПРІОРИТЕТНОГО НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© Барвінська Є.С., Біль М.М., 2006

Проведено оцінку ролі туризму в сучасних світових процесах. Визначено основні напрямки впливу туристичної галузі на соціально-економічний розвиток країни. Проаналізовано сучасний стан розвитку туризму в Україні та обґрунтовано доцільність визнання цієї галузі, яка є однією з пріоритетних для економіки України.

The article shows the evaluation role of tourism in the processes of modern world. The main approaches of tourism influence on social-economic development of the country are shown here. The modern conditions of tourism development in Ukraine are analysed and the grounds to accept the tourism industry as one of priorities for Ukraine economy are given.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Туристична індустрія в сучасному світі є однією з найдинамічніших галузей економіки, що

водночас безпосередньо впливає на низку важливих соціальних, культурних, екологічних процесів, визначає моделі розвитку не тільки окремих регіонів, а й країни загалом. Сьогодні про туризм і в світі, і в нашій країні говорять багато. Вчені, фахівці наводять багато аргументів на користь важливості розвитку туристичної галузі для нашої країни, адже Україна за роки своєї незалежності так і не змогла самоствердитись, увійти у світові економічні процеси як повноправний партнер, стати серйозним гравцем на міжнародному ринку товарів і послуг, знайти свою «нішу» у міжнародному поділі праці, які б забезпечили їй більшу впевненість у майбутньому в сучасних умовах глобалізації, інтеграційних процесів та фінансових криз, що є важливою проблемою і вимагає вирішення як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за проблемою. Сьогодні у вітчизняній науковій літературі дослідження функціонування і розвитку туристичної сфери є недостатніми, вимагають комплексності, практичної обґрунтованості з врахуванням національної специфіки країни. Фактично недослідженою є оцінка впливу туристичної сфери на соціально-економічний розвиток країни. Найбільший інтерес в цьому плані являють собою праці таких українських вчених: Г. Алейнікової, І. Балабанова, М. Долішнього, С. Голубки, Ю. Алексєєвої, Д. Прейгера, І. Лащик та інших [1, 6].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Як на теоретичному, так і на практичному рівнях не проводилось достатніх досліджень щодо визначення основних напрямків економічної оцінки впливу туристичної галузі на соціально-економічний розвиток країни, а також пріоритетних заходів, які б забезпечували позитивний вплив на економіку України від туристичної галузі.

Цілі статті. Визначити роль туристичної галузі у світовій економіці, охарактеризувати основні напрямки впливу туризму на рівень соціально-економічного розвитку країни, обґрунтувати доцільність визнання туристичної галузі як однієї з пріоритетних для економіки України з врахуванням зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм істотно впливає на зростання соціально-економічного добробуту країни, оскільки туристичний обмін є унікальним чинником інтеграції та глобалізації. Туристична галузь найбільше інтегрує у світове господарство національну економіку, оскільки тут здійснюється торгівля і товарами, і послугами. У сучасній світовій економіці в умовах корпоративно-економічного глобалізму, глобального менеджменту, зростання ролі транснаціональних корпорацій, інформатизації суспільства, зростання матеріального добробуту населення туризм виступає як справжній суспільний феномен, який розкриває іншу бік розвитку людства – його духовність, бажання пізнавати світ, історико-культурну спадщину інших народів, і посідає важливе місце у світовому господарстві, оскільки за рахунок своєї високої рентабельності приносить значні прибутки країнам і підвищує соціально-економічний добробут населення. Саме туризм покликаний сьогодні сприяти інтеграції нашого “розірваного світу”, а також посиленню тенденцій солідарності, людиноорієнтованої моделі розвитку нашого суспільства.

Туризм є справжнім феноменом сучасності, явище світового масштабу, який свідчить про ріст людської цивілізації. Це дивовижне соціально-економічне явище, що поєднує в собі, з одного боку, комерційну діяльність, оскільки дає змогу отримувати значні доходи, а з іншого, – духовність, оскільки показує інший бік країни, розкриває її історичну, культурну сутність і неповторність. Туризм має неоднозначне тлумачення в сучасних глобалізаційних процесах, адже, з одного боку, він справді об’єднує країни, робить їх ближчими, веде до створення різноманітних міжнародних організацій, які об’єднуються з метою співпраці в галузі туризму, тобто виконує інтегративну функцію, проте, з іншого, – він, навпаки, виокремлює кожну країну, показує її самотність та неповторність.

Достатній розвиток туристичної галузі є надзвичайно важливим для стабільного економічного зростання країни. Це доводять ті численні переваги, які дає ця галузь для економіки країни, про що свідчить досвід зарубіжних країн. Світова економіка отримує величезні прибутки від цього виду діяльності – 3,5 трлн. дол. оборотного капіталу, понад 3 трлн. дол. доходів на рік. За

прогнозами експертів до 2020 року доходи від туризму становитимуть у світі близько 2 трлн. дол. Це є 5,4 млрд. дол. щодня [1, с. 54]. 30 % обсягів послуг світової торгівлі і 11 % світових споживчих витрат забезпечує саме туризм. Туристична галузь становить 10 % від світового валового продукту, 30 % – від світової торгівлі послугами, 7 % – від загального обсягу інвестицій, 11 % – від світових споживчих витрат. За останні роки доходи від туризму зростають щороку на 9 % [2, с. 1]. Якщо у 1950 році у світі міжнародні подорожі здійснювали лише 25 млн. чол., то за прогнозами WTO у 2010 році міжнародні подорожі здійснюватимуть більше 1 млрд. чол. А якщо додати і внутрішні поїздки та екскурсії, то третина населення планети перебуватиме у статусі туриста.

Як свідчить практика, розвиток туристичної індустрії веде до зростання обсягів валового національного продукту країни. В таких зарубіжних країнах, як Угорщина, Чехія, Австрія, Швейцарія, Італія, Франція, Іспанія, Португалія та ін. внесок у валовий національний дохід від туризму становить 15–35 %. Туризм є активним джерелом надходжень іноземної валюти. Наприклад, велика частина доходів від міжнародного туризму в загальній сумі надходжень від експорту товарів і послуг становить в Іспанії 35 %, Австралії і Греції – 36 %, Швейцарії – 12 %, Італії – 11 %, Португалії – 21 %, на Кіпрі – 52 %. В більшості країн, що розвиваються, на частку іноземного туризму припадає 10–15 % доходів від експорту товарів і послуг. Проте в деяких країнах цей показник значно вищий, наприклад, в Колумбії він становить 20 %, Ямайці – 30 %, Панамі – 55 % і на Гаїті – 73 %. Цьому сприяє істотне зростання податкових надходжень до державних і місцевих бюджетів. Для 83 % туристичних країн світу іноземний туризм є однією з п'яти найважливіших категорій експорту та для 38 % туристичних країн – головним джерелом валютних надходжень [3, с. 13].

Туризм допомагає вирішити проблему безробіття, оскільки один турист в середньому дає роботу 10 особам, а вартість створення одного робочого місця в галузі туризму у 20 разів менша, ніж у промисловості. Сьогодні кожен 10-й працюючий у світі – у туристичній галузі, це понад 200 млн. чол. Також ця галузь вирішує проблему країни щодо еміграції. Так, наприклад, якщо буде розвиватись “зелений” чи гірськолижний туризм в Карпатському євро регіоні України, де є для цього всі рекреаційно-природні умови, міграційні потоки тут значно скоротяться, адже люди матимуть можливість отримувати доходи від цього виду діяльності, не виїжджаючи за кордон.

Туризм може не тільки поліпшити соціально-економічне становище країни, але й допомогти їй швидше увійти до світового інтеграційного співтовариства на правах повноцінного партнера. Туристичний обмін є унікальним чинником інтеграції та глобалізації. Туристична індустрія найбільше інтегрує у світове господарство національну економіку, оскільки тут здійснюється торгівля і товарами, і послугами (частка послуг у туризмі становить 75 %, товарів – 25 %).

Туристична галузь є високорентабельною, оскільки рекреаційно-природні ресурси, на які опирається туризм, є порівняно дешевими. У всьому світі туристична галузь за рівнем прибутковості випереджає автомобілебудування і нафтовий бізнес.

Вагомим аргументом на користь важливості туризму як пріоритетної галузі економіки країни є наявність в неї основних “стартових умов” – рекреаційно-природних ресурсів, на які опирається туристична індустрія, тобто той потенціал, який в інших галузях народного господарства практично не використовується, проте на світовому туристичному ринку є важливою складовою конкурентоспроможності туристичного продукту.

Туристична галузь може стимулювати до розвитку суміжні з нею галузі, а їх є близько 50, проте вона є і дуже залежною від цих галузей, оскільки для успішного її функціонування потрібно, щоб туристичний продукт був якісним, конкурентоспроможним. Поняття туристичного продукту об'єднує в собі комплекс туристичних послуг, що потребують відповідної інфраструктури, яка охоплює ресурси не лише туристичної індустрії, але й інших галузей. Слід зазначити, що від рівня розвитку інфраструктури залежить конкурентоспроможність країни загалом. В нашій країні інфраструктура туризму є дуже слабкою.

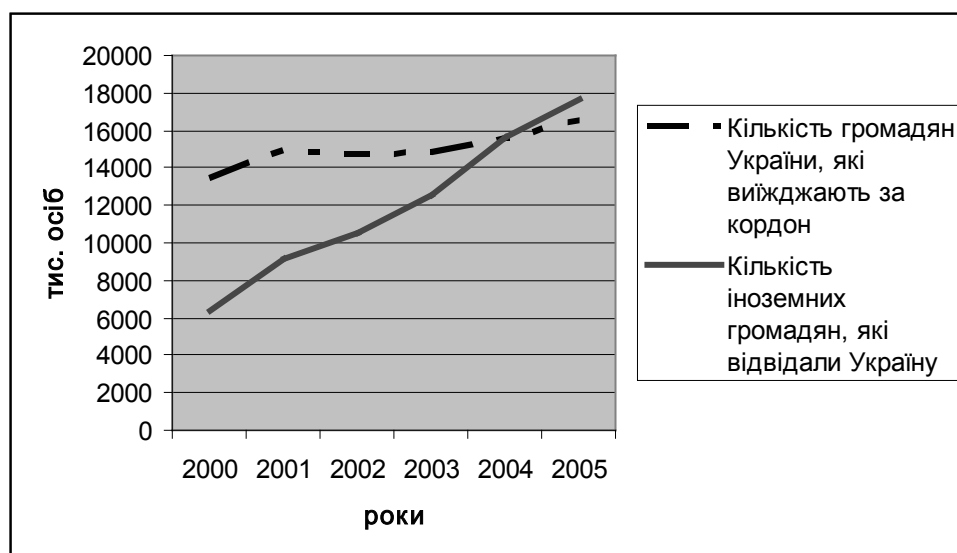
Для багатьох країн актуальною є проблема нерівномірного економічного розвитку регіонів. Розвиток туризму в тих чи інших областях може допомогти депресивним регіонам, створивши нові робочі місця, умови і підтримку щодо функціонування відповідної матеріально-технічної бази – турфірм, готелів, мотелів, кемпінгів, турбаз, підприємств харчування і торгівлі, автотранспортних

підприємств, пунктів прокату туристичного обладнання та інвентарю, бюро реалізації туристичних путівок, контрольно-рятункових служб, туристичних клубів, станцій тощо.

Туризм дає змогу країні реалізовувати ті переваги, які в інших галузях не мають настільки вагомого значення, наприклад, географічне положення. Це є дуже актуально для України, адже за оцінками експертів, вона має найбільший у Європі коефіцієнт транзитності, що дає можливість розвивати транзитний туризм [4, с. 24]. Розвиток транзитного туризму для України може стати одним з дієвих засобів прискорення розвитку туристичної індустрії. У поєднанні з потужним туристичним потенціалом цей факт може стати важливим чинником розвитку національної економіки країни та забезпечення її економічної безпеки. Особливо важливим для розвитку транзитного туризму в Україні є формування так званих “туристичних коридорів”, які повинні знаходитись в середньому у радіусі 50 км від міжнародних транспортних коридорів з можливим відхиленням у разі розміщення цікавого туристичного об’єкта і включати ті природні, архітектурні, історико-культурні об’єкти, які можуть становити значний інтерес для іноземного туриста. У “туристичних коридорах” важливо розвивати туристичну інфраструктуру з врахуванням тенденцій розвитку світового ринку туристичних послуг, а для стимулювання капіталовкладень у розбудову інфраструктури “туристичних коридорів” позитивним є створення спеціального режиму інвестування.

Україна формується як демократична країна з ринковою економікою. Маючи величезний природно-ресурсний потенціал для розвитку туристичної галузі і враховуючи всі ті переваги, які дає ця галузь для економік країни, що були вищезрозглянуті, першочерговим завданням у державній політиці має бути створення сприятливих умов для розвитку цієї галузі, яка поки що в нашій країні зустрічається з величезною кількістю перешкод і нормативних невизначеностей.

За даними адміністрації Держприкордонслужби України у 2006 році в Україні продовжувались позитивні тенденції щодо розвитку туризму. За дев’ять місяців 2006 року темп приросту потоків в’їзного туризму становив 4,9 %, тобто Україну відвідали 14,5 млн. іноземних туристів. Виїзний туристичний потік збільшився на 3 % або на 403,2 тис. осіб (за рахунок приватних подорожей) порівняно з аналогічним періодом 2005 р. та становив 12,7 млн. осіб [5]. Вперше обсяги в’їзного туризму перевищили обсяги виїзних туристичних потоків, що є дуже позитивним фактом (рисунок). Основними чинниками, що сприяли припливу іноземців до нашої держави, на нашу думку, є безвізовий режим в’їзду для громадян країн – членів ЄС і США, а також позитивний резонанс Помаранчевої революції.

Обсяги виїзного та в’їзного туризму в Україні

В Україні поступово виражаються певні ознаки того, що туризм формується як самостійна галузь, зокрема суб’єктами створюється однорідна за своїм цільовим призначенням продукція, розроблено нову законодавчу базу. Україна намагається вийти на міжнародний ринок послуг,

розвивається система професійної туристичної освіти, змінюється апарат державного управління галуззю, зокрема в травні 2005 року реорганізовано Державну туристичну адміністрацію і тепер проблемами туризму займається Міністерство культури і туризму, а також новостворений орган в штаті міністерства – Державна служба туризму і курортів.

Незважаючи на позитивні тенденції розвитку туристичної сфери, в Україні невирішеними і проблемними щодо розвитку туризму залишаються дуже багато питань, зокрема щодо пріоритетності в'їзного туризму. Також це є відсутність державної підтримки підприємств галузі, особливо тих, які експортують туристичні послуги, незадовільна якість туристичного продукту, низький рівень поінформованості іноземного туриста про туристичні об'єкти України, відсутність інформаційних представництв України за кордоном, слабка інфраструктура туристичного бізнесу, недостатній рівень кваліфікації працівників туристичної сфери, корупція видачі ліцензій на здійснення туроператорської і турагентської діяльності, істотні недоліки щодо статистичного обліку туристичних потоків в Україну тощо. Вирішення цих проблем потребує комплексу заходів, які б сприяли реалізації потенціалу України для розвитку туристичної сфери, що дало б можливість значно підвищити рівень добробуту населення, частково вирішити проблему безробіття, розвитку багатьох інших галузей народного господарства, таких як транспорт, зв'язок, будівництво та інші, які тісно пов'язані з туристичною сферою.

Потенціал України щодо розвитку туристичної галузі дуже високий. За оцінкою експертів можливості України з приймання іноземних туристів використовуються лише на 10 % і наша країна втрачає від цього 80 % валютних надходжень [6, с. 54]. Проте досвід показує, що становлення ринку туристичних послуг є неможливим без виваженої державної політики у цій сфері. Сьогодні та державна політика, яка проводиться в Україні щодо регулювання розвитку туристичної галузі, є недостатньо ефективною. Фактично усі нормативно-правові документи, які приймаються в цій сфері, носять суто декларативний характер, тобто на практиці не виконуються. Також державна політика в галузі туризму відзначається непослідовністю. Важливим у цьому плані є використання досвіду європейських країн у державному регулюванні розвитку туризму, що, з врахуванням національних особливостей, може стати дієвим інструментом розвитку туристичної галузі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Туризм дає змогу країні, яка має достатній туристичний потенціал, за умов виваженої державної політики і розвитку необхідної інфраструктури отримувати значні економічні вигоди. Розвиток туристичної галузі веде до зростання макроекономічних показників країни, валютних надходжень, вирішення соціальних, екологічних проблем, стимулювання розвитку суміжних з ним галузей тощо. Особливо зростає роль туризму в сучасних умовах глобалізації світового господарства, оскільки він виконує інтегративну функцію і дає змогу країні швидше увійти до світової спільноти. Це найбільш рентабельна галузь, яка приносить найбільші доходи, серед інших галузей народного господарства для більшості країн світу. Зважаючи на світовий досвід, тенденції розвитку світової економіки, можна впевнено сказати, що туризм – це індустрія майбутнього. Туристична галузь зарекомендувала себе як надзвичайно прибуткова для економік багатьох країн світу, для яких доходи від туристичної індустрії є основними до державного бюджету. Україна, розуміючи свої перспективи і невикористані резерви туристично-рекреаційних ресурсів, щоб не залишитись “периферією” світових туристичних потоків, має всі можливості забезпечити свій соціально-економічний розвиток, увійти у світове співтовариство на правах повноцінного партнера, використовуючи можливості саме туристичної галузі.

1. Голубка С.М. *Національна економіка і економіка туризму* // Вісн. Львів. ін-ту економіки і туризму: Зб. наук. ст. – Львів: СПОЛОМ, 2005. – № 1. – 234 с. 2. Алексеева Ю.В. *Державне регулювання розвитку туристичної галузі України в контексті досвіду Франції: Автореф. дис. ...канд. наук. з держ. управління / Національна академія державного управління при Президентові України. Одеський регіональний інститут державного управління. – Одеса, 2005. – 20 с. 3. *Новості турбізнесу* // Всеукраїнський журн. – К., 2006. – № 1(51). 4. Прейгер Д., Малярчук І. *Розвиток іноземного туризму в Україні в контексті розбудови міжнародних транспортних коридорів* // Економіка України. – 2001. – № 6 (червень). – С. 20–28. 6. <http://www.tourism.gov.ua/news.asp?IdType=4>.*

5. Лащик І.П. Соціально-економічний аспект розвитку туристичної інфраструктури України // Туризм в Україні: сучасний стан та пріоритети розвитку: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 20–22 жовтня 2005 р.). – Львів, 2005. – 396 с.

УДК 338.45

О.В. Гук

Національний університет “Львівська політехніка”

СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ БАНКРУТСТВ ПІДПРИЄМСТВ

© Гук О.В., 2006

Удосконалено поняття банкрутства підприємства на підставі зазначення, що кредитор не завжди отримує повне відшкодування боргів у результаті застосування процедури банкрутства. На основі аналізу існуючих підходів до виділення причин банкрутства підприємств дістала подальший розвиток класифікація причин банкрутства підприємства, що дасть можливість адекватніше обирати методи попередження банкрутства.

In the research the author improved the meaning of enterprises bankruptcy through underlined that creditor not always got the full benefits of debts be the process of bankruptcy procedure. By the analysis of approaches of elucidation of bankruptcy reasons thaws elaborated better classification of bankruptcy reasons that allow more adequate to chose of methods to avoid of corporate bankruptcy.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. До кінця 80-х років минулого століття ліквідування вітчизняних підприємств через їхню збитковість та неплатоспроможність фактично не відбувалось, оскільки планова економіка з механізмом централізованого розподілу ресурсів для підприємств виключала такий інститут, як банкрутство. Парадокс при цьому полягав в тому, що держпідприємства часто мали значні заборгованості як перед партнерами, так і перед державою. Відомі факти планово збиткових виробників, однак таким підприємствам держава з метою запобігання соціальним конфліктам та економічним кризам списувала їхні борги. Із розпадом Радянського Союзу економічна криза, яка поглиблювалася швидкими темпами, призвела до масового банкрутства суб'єктів підприємництва у всіх без винятку галузях економіки країни. Погіршення статистики банкрутства підприємств зумовило відсутність у керівників підприємств досвіду та неготовність діяти за таких обставин. Крім відсутності досвіду підприємницької діяльності, іншою важливою причиною банкрутства підприємства була бездіяльність держави та відсутність законодавства у цій сфері. Вітчизняні підприємства, як і зрештою суспільство загалом, фактично зіштовхнулися з новою цивілізацією та новим способом життя, функціонувати за законами якого вони були не готові.

Як результат політичних зрушень, став етап глибоких змін у вітчизняній економіці. Протягом цього етапу українське суспільство в короткий термін змушене було освоювати ринкові механізми та закони, які у західній цивілізації розроблялися протягом багатьох століть. Зрозуміло, що це обійшлося економіці країни тисячами банкрутств та глибокою економічною кризою з її негативними економічними, соціальними та технологічними наслідками. Однак уже на початку XXI ст. національна економіка країни почала одужувати та поволі зростати. При цьому проблема банкрутства підприємств не зникла, а скоріше загострилася. Про це свідчить зростання кількості банкрутств підприємств протягом останніх років. Багато підприємств, які були де-факто банкрутами в останньому десятилітті минулого століття, однак працювали, отримуючи підтримку держави та накопичуючи борги (відкриваючи нові рахунки у разі їх блокування державними